

2024-2025-ci tədris ili üçün Azərbaycan dili fənn proqramı
X sinif
(həftəlik I, II, III, IV bloklar üçün 3 saat, V bloklar üçün 4 saat dərslər)

Ay	Həftə	Mövzu
Sentyabr	1	Fonetika. Səs və hərf. Sait səslər. Saitlərin deyilişi və yazılışı. Ahəng qanunu.
	2	Samit səslər. Samitlərin deyilişi və yazılışı. Sözlərin sonunda cingiltli samitlərin yazılışı və tələffüzü. Sonu <i>q</i> və <i>k</i> ilə bitən sözlərin yazılışı və tələffüzü. Qoşasamitlə bitən təkhecalı sözlər. Vurğu. Sözlün sətirdən-sətrə keçirilməsi. Fonetik təhlil.
	3	Mətn üzərində iş
	4	Leksika. Sözlün leksik və qrammatik mənası. Sözlün həqiqi və məcazi mənası. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Omonimlər. Omonim və çoxmənalı sözlərin fərqi və oxşarlığı. Sinonimlər. Antonimlər. Frazoloji birləşmələr. Terminlər. Arxaizmlər. Etimologiya. Lüğətlər. Leksik təhlil.
Oktyabr	1	Sözlün tərkibi. Kök və şəkilçi. Leksik və qrammatik şəkilçilər. Sözlün başlanğıc forması. Şəkilçilərin variantları. Bir, iki və dördvariantlı şəkilçilər. Sözlü şəkilçilər.
	2	Söz yaradıcılığı: Sözlərin quruluşca fərqləndirilməsi. Düzəltmə sözlər. Eyniköklü sözlər. Mürəkkəb sözlər, onların yazılışı. Bitişik və defislə yazılan sözlər. Bəzi mürəkkəb sözlərin ayrı yazılması.
	3	Mətn üzərində iş
	4	Morfologiya. Nitq hissələri. İsim. İsmnin əşyanın adını bildirməsi. Ümumi və xüsusi isimlər. Tək və cəm isimlər. Toplu isimlər. İsmnin quruluşca növləri. İsmnin mənsubiyyətə görə dəyişməsi: mənəbə, mövqə, mənşə kimi sözlərin mənsubiyyətə görə dəyişməsi. Bəzi isimlərin kökündən son saitin düşməsi.
Noyabr	1	İsmnin hallanması. Qeyri-müəyyən yiyəlik hal və qeyri-müəyyən təsirlik halın adlıq haldan fərqlənməsi. Şəxs sonluqları. İsmnin morfoloji təhlili.
	2	Mətn üzərində iş
	3	Sifət. Əlamət və keyfiyyət bildirməsi. Sifətin quruluşca növləri, dərəcələri, cümlədə rolu. Sifətin morfoloji təhlili.
	4	Say. Miqdar və sıra bildirməsi. Sayın quruluşca növləri, sayın mənə növləri, numerativ sözlər. Sayların orfoqrafiyası. Defislə yazılan mürəkkəb saylar. Saylarla işlənən isimlərin təkdə və cəmdə olması. Sayın morfoloji təhlili.
Dekabr	1	Mətn üzərində iş
	2	Əvəzlik. Əvəzliyin əsas nitq hissələrinin yerində işlənməsi. Əvəzliyin quruluşca növləri. Əvəzliyin mənə növləri. Şəxs əvəzliyinin şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişməsi. <i>O, bu</i> əvəzlilərdən sonra vergülün işlənməsi. Əvəzliyin morfoloji təhlili.
	3	Zərflər. Zərflərin hərəkətlə bağlı olması. Zərflərin quruluşca növləri. Mürəkkəb zərflərin yazılışı. Zərflərin mənə növləri. Zərflərin sifət, say və s. digər nitq hissələrindən fərqlənməsi. Zərflərin cümlədə rolu. Zərflərin morfoloji təhlili.
	4	Mətn üzərində iş
Yanvar	1	Tətil
	2	Feil. Feilin mənə növləri, quruluşca növləri, mürəkkəb feillərin orfoqrafiyası. Feilin qrammatik mənə növləri. Təsdiq və inkar feillər. Təsriflənən və təsriflənməyən feillər. Feilin təsriflənən formaları. Feilin şəkilləri. Feillərin şəxsə görə dəyişməsi. <i>İdi, imiş, isə</i> hissəcikləri.
	3	Feilin təsriflənməyən formaları. Məsdər, feili sifət, feili bağlama. Feili sifətin feildən düzələn sifətdən fərqləndirilməsi. Feilin cümlədə rolu. Feilin morfoloji təhlili.
	4	Mətn üzərində iş
Fevral	1	Köməkçi nitq hissələri. Qoşma. Bağlayıcı. Qoşmanın müxtəlif mənə çalarları yaratması. Təkhəcalı və çoxhecalı qoşmalar. Qoşmaların yazılışı və tələffüzü. Qoşmaların omonimliyi və sinonimliyi. Bağlayıcı sözlər və cümlələr arasında əlaqə vasitəsi kimi. Mürəkkəb bağlayıcılar və onların yazılışı. Bağlayıcılarda vergülün qoyulması.
	2	Ədat, Modal sözlər. Nida. Ədatların fikrin təsirli deyilməsində rolu. Ədatların orfoqrafiyası. Bitişik və ayrı yazılan ədatlar. Təsdiq və inkar ədatlarda vergülün qoyulması. Ədatların omonimliyi və sinonimliyi. Modal sözlərdə danışanın fikrə münasibət bildirməsi. Modal sözlərdə vergülün işlənməsi. Modal sözlərin omonimliyi və sinonimliyi. Nida – hiss-həyəcan bildirməsi. Nidalarda vergülün işlənməsi. Nidaların omonimliyi və sinonimliyi.
	3	Morfoloji təhlil. Keçilmişlərin təkrarı
	4	Mətn üzərində iş
Mart	1	Söz birləşmələri: Söz birləşmələrinin quruluşu. Sadə və mürəkkəb söz birləşmələri. Mürəkkəb adlar. Mürəkkəb adların yazılışı. Söz birləşmələrinin əsas və əsli tərəfləri. Əsas tərəfə görə söz birləşmələrinin növləri. İsmi birləşmələrin yaranmasında yiyəlik hal və mənsubiyyət şəkilçilərinin rolu. Feili birləşmələr və onların növləri. Məsdər tərkibli. Feili sifət tərkibli. Feili bağlama tərkibli. Cümlənin söz və söz birləşmələrindən fərqi. Sintaksis. Sintaktik əlaqələr: tabesizlik və tabelilik əlaqəsi, uzlaşma əlaqəsi, xəbərin mübtədə ilə şəxsə və

		kəmiyyətə görə uzlaşması.
	2	Cümlə. Cümlənin qrammatik əsası. Sadə cümlə. Cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növləri Cümlə üzvləri. Cümlə üzvü anlayışı. Mübtəda. Mübtədanın ifadə vasitələri. Xəbər. Xəbər in ifadə vasitələri. Feili xəbər. Feili xəbər in feilin müxtəlif şəkilləri və frazeoloji birləşmələrlə ifadə olunması. İsmi xəbər. İsmi xəbər in ifadə vasitələri. Suala cavab verməyən <i>var, yox, lazım, mümkün</i> və s. sözlər in ismi xəbər kimi işləmə bilməsi. “ <i>Deyil</i> ” sözünün adlara qoşulması ilə yaranan ismi xəbərlər. Xəbər in mübtəda ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşması.
	3	Tətil
	4	Cümlənin II dərəcəli üzvləri. Tamamlıq. Vasitəli tamamlıqlar, vasitəsiz tamamlıqlar. Tamamlıq və idarə əlaqəsi. Tamamlıq in ifadə vasitələri. <i>Təyin</i> . Təyinin bütün cümlə üzvlərinə aid olması. Təyin və yanaşma əlaqəsi. Təyinin ifadə vasitələri. Zərflik. Zərfliyin, əsasən, feili xəbərə aid olması. Zərfliyin mənaca növləri. Tərzi-hərəkət zərfliyi. Zaman zərfliyi. Yer zərfliyi. Məqsəd zərfliyi. Səbəb zərfliyi. Zərfliyin ifadə vasitələri.
Aprel	1	Həmcins üzvlər. Ümumiləşdirici sözlər.
	2	Cümlədə söz sırası. Cümlə üzvlərinin əlavəsi.
	3	Xitab. Ara sözlər.
	4	Cümlə. Söz-cümlə. Sadə cümlənin şəxsə görə növləri. Müəyyən şəxslı cümlə. Qeyri-müəyyən şəxslı cümlə. Ümumi şəxslı cümlə. Şəxssiz cümlə. Adlıq cümlə.
May	1	Mürəkkəb cümlə. Tabesiz mürəkkəb cümlə. Tabesiz mürəkkəb cümlənin tərkib hissələrinin bir-birinə bağlayan vasitələr (intonasiya, tabesizlik bağlayıcıları).
	2	Tabeli mürəkkəb cümlələr. Baş və budaq cümlə. Tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissələrini bir-birinə bağlayan vasitələr (intonasiya, tabesizlik bağlayıcıları, <i>ki</i> bağlayıcısı, qarşılıq-güzəşt bağlayıcıları: <i>hərçənd</i> , səbəb bağlayıcıları: <i>çünki, ona görə ki, odur ki</i> , şərt bağlayıcıları: <i>əgər, hərəgah, bir halda, madam ki, -sa², -sa² + da² ədatı, -sa² + belə ədatı, -mı⁴ sual ədatı)</i>
	3	Tabeli mürəkkəb cümlələrdə vergül işarəsindən istifadə. Tabeli mürəkkəb cümlələrdə bağlayıcı sözlər.
	4	Vasitəsiz nitq. Vasitəsiz nitqdə durğu işarələri (qoşa nöqtə, dırnaq, tire). Vasitəli nitq.
İyun	1	Mətn üzərində iş
	2	Mətn üzərində iş
	3	Yazı. Dil. Ədəbi dilin normaları.
	4	Ədəbi dilin üslubları: Bədii və elmi üslub. Məişət, publisistik və rəsmi-işgüzar üslub.